

УДК 316.28:37.012

Наталія РАДІОНОВА**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ М. В. ТРИНЯК «ІНТЕРКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ОСВІТНІЙ ВИМІР»¹**

Монографію присвячено дослідженню інтеркультурної комунікації в освіті, показано можливості і тенденції її розгортання у сучасних соціокультурних контекстах. Доведено, що інтеркультурна комунікація у сучасних освітніх і виховних практиках сприяє створенню передумов для габілітації інтеркультурних та мультикультурних компетентностей, відкриває нові перспективи для саморозвитку і самореалізації людини.

Ключові слова: *інтеркультурна комунікація, інтеркультурна філософія, мультикультурна компетентність, інтеркультурний діалог.*

Інтеркультурна комунікація є способом буття сучасних суспільств, які зазнають суттєвих зрушень внаслідок розгортання глобалізаційних процесів, посилення соціальних і культурних диференціацій. Багато суспільств, особливо на пострадянському просторі, сьогодні переживають процес прискореного розвитку національної самосвідомості, який відбувається у транснаціональних інтеграційних контекстах. Усе це обумовлює посилення інтересу до інтеркультурної комунікації як такої і до її освітнього виміру. Особливого значення ця тема набуває в українському суспільстві, у якому самоствердження національної культури відбувається у бікультурних та мультикультурних контекстах, що ускладнює реалізацію стратегії національно-патріотичного виховання, водночас посилюючи його значення для забезпечення спадкоємності різних генерацій українців.

Важливість інтеркультурної комунікації у сучасній освіті сьогодні є безперечним фактом, який визнається переважною більшістю філософів, педагогів, держуправлінців. Саме тому, розгляд функціональних можливостей інтеркультурної комунікації в сучасному освітньому просторі є надзвичайно актуальним.

Монографія Триняк М. В. «Інтеркультурна комунікація: освітній вимір» у певному сенсі є реалізацією методологічних програм інтеркультурної філософії, яка в останні роки все голосніше заявляє про себе у культурологічних і освітніх дискурсах. Принципово новим є дослідження авторки, присвячене виявленню освітнього виміру інтеркультурної комунікації. Показано, що така комунікація відрізняється від повсякденних інтеркультурних практик

¹ Триняк М. В. Інтеркультурна комунікація: освітній вимір. Монографія. Харків: ХНАДУ, 2010 – 248 с.

спілкування, які здебільшого складаються стихійно у життєвому світі і здатні створювати етологічні бар'єри через непорозуміння, обумовлені незнанням комунікативних кодів і ціннісних орієнтацій інших культур. У монографії переконливо доводиться, що діалог і навіть полілог культур в освітньому просторі підпорядковані масштабному завданню збереження досягнень людської цивілізації як на планетарному, так і на національному рівнях. Авторка переконливо доводить, що входження України до європейського освітнього простору, практики обміну студентами та учнівською молоддю переводять проблему оптимізації освітньої інтеркультурної комунікації у практичну площину. Адже від її успішності далеко не в останню чергу залежить конкурентоздатність української освіти на європейському ринку освітніх послуг.

Теоретично вагомим є матеріал першого розділу монографії — «Інтеркультурна комунікація як дійсність і міждисциплінарний синтез: до методології розрізнення». В цьому розділі закладається основа авторської концепції, розкривається специфіка предмета теоретичного аналізу та визначаються методологічні засади дослідження феномену інтеркультурної комунікації, розглядається досвід інституалізації інтеркультурної комунікації як навчальної дисципліни та галузі досліджень (Німеччина). Наголошуючи на тому, що інтеркультурна комунікація у сучасній освіті розгортається на макро-, мезо- і мікрорівнях, що визначає як її смислове навантаження і можливості впливу на людину і суспільство, так і потребує визнання необхідності розрізнення між дійсністю і рефлексією. Таке розрізнення ускладнюється тим, що інтеркультурна комунікація в освіті характеризується перетинанням дійсності та рефлексії над нею. Ця комунікація не тільки продукує повідомлення про інші культури, а й навчає, як робити такі повідомлення з потоку інформації про інші культури, як розуміти і структурувати повідомлене, інтегрувати його у свій життєвий досвід, створювати соціокультурні синтети.

У монографії пропонується спроба визначити вузлові моменти та теоретично обґрунтувати авторську програму дослідження багаторівневої інтеркультурної комунікації в освіті і на її підставі виявити і критично проаналізувати потенціал інтеркультурної комунікації у сучасних дидактичних і виховних практиках.

У другому розділі — «Теоретико-методологічні засади дослідження освітнього виміру інтеркультурного діалогу» досить професійно здійснено структурно-функціональний та екзистенційно-антропологічний аналіз інтеркультурної комунікації, виявлено її горизонтальні й вертикальні виміри. Доведено, що інтеркультурний діалог, зберігаючи завдяки знанню горизонтальну природну настанову, дозволяє розглянути освітні практики у різних культурах також і у біографічній площині. Саме тут стабілізуються значення щодо основних конститутивних елементів інтеркультурного діалогу. Важливою передумовою здійснення інтеркультурного діалогу є знання культурних стандартів, носієм

яких є співрозмовник. Ці стандарти задають стратегії ведення інтеркультурного діалогу, дозволяють встановлювати недоторкані межі ідентичності, порушення яких веде до припинення діалогу.

Особливо хочеться відзначити третій розділ монографії — «Інтеркультурний діалог в українській традиції: досвід раннього модерну», який присвячено дослідженню особливостей становлення і розвитку інтеркультурної освітньої комунікації у вітчизняній освітній традиції, аналіз якої допомагає виявити прихований потенціал для модернізації вітчизняної освіти.

Вагомим здобутком монографії є визначення ролі інтеркультурної комунікації у сучасних соціокультурних контекстах, створених глобалізацією та становленням і самоствердженням інформаційного суспільства, а також конституюванням на його основі суспільства знань. Провідною є ідея про те, що досвід освіти і виховання за умов відкритої мультикультурності активно впливає на становлення нової педагогічної реальності у глокальних контекстах. Цій реальності притаманна тенденція до віртуалізації освітніх інституцій і практик, прагматизація ставлення до Чужого, розгляд інших культур як освітнього ресурсу, який стає доступним через освітню інтеркультурну комунікацію. Освітні інституції, сучасні виховні і дидактичні практики, що розгортаються у реаліях мультикультурного суспільства, можуть залишатися життєздатними лише за умов своєї готовності до інтеркультурного діалогу. Показано, що інформаційне суспільство створює свою інформаційну субкультуру. Засвоєння цієї субкультури є передумовою розвитку постсучасної освіти. Інтеркультурна комунікація дозволяє здійснити м'який перехід від традиційної педагогічної культури до нової, представлені як віртуальна реальність, що дозволяє поєднувати транскультурну та інтеркультурну комунікації, створює передумови для безболісного реформування сучасної освіти. Ці ідеї авторка опрацьовує у четвертому розділі монографії — «Соціокультурні передумови структурування нової освітньої реальності»

П'ятий розділ — «Інтеркультурний освітній діалог у сучасних освітніх і виховних практиках» присвячено аналізу інтеркультурного діалогу у сучасних освітніх і виховних практиках, передусім у національно-патріотичному, світоглядному, морально-етичному вихованні та у педагогіці миру. Також виявляються можливості інтеркультурного освітнього діалогу у здійсненні педагогічної адаптації до життя у глобалізованому світі. Авторка доводить, що для розуміння змісту, функціонального діапазону, а також ролі глобального навчання у конструюванні нової освітньої реальності треба передусім розуміти те, що його корелятом є не тільки і не стільки мультикультурне суспільство (як теоретичний конструкт і реальність сучасного суспільного життя), скільки новий якісно більш високий рівень організації життєдіяльності сучасних суспільств, тобто контрфактичне світове суспільство. На думку М. В. Триняк, проект глобального навчання дозволить гуманізувати реальну

мультикультурність через залучення учнів, студентів та викладачів до нових практик саморозвитку та самореалізації, використовуючи потенціал Іншого.

Шостий розділ монографії — «Організаційний потенціал освітнього інтеркультурного діалогу» присвячено виявленню функціонального потенціалу інтеркультурної освіти в організаційній площині. Це стосується змін у реорганізації самої системи освіти, структурування таких освітніх просторів, як мультикультурні позашкільні осередки та центри, які сприятимуть створенню нових форм культурного і суспільного життя, розширенню життєвих компетентностей, а також трансформуванню виховних та дидактичних практик із урахуванням діалектики інтеркультурності і транскультурності. Монографія М. В. Триняк є проривом у цьому напрямку. Принципово новою є запропонована авторкою концепція багаторівневої освітньої інтеркультурної комунікації, яка є наскрізною для сучасних освітніх і дидактичних практик, а особливо чітко це знаходить прояв у дидактичних практиках тих навчальних дисциплін, які зазнають змін і трансформацій свого змісту.

Як позитивний момент монографії треба відмітити переконливість аргументації, вираженість положень і висновків. Монографія написана на високому теоретичному рівні та є внеском до розвитку сучасної філософії освіти. Вона зацікавить широке коло філософів, культурологів, педагогів, а також тих, хто цікавиться проблемами освіти.

Наталія Радионова. Рецензія на монографію М. В. Триняк «Інтеркультурная коммуникация: образовательное измерение».

Монографія посвячена дослідженню інтеркультурної комунікації в освіті, показані можливості і тенденції розв'язання її в сучасних соціокультурних контекстах. Доказано, що інтеркультурна комунікація в сучасній освітній практиці сприяє створенню передумов для реабілітації інтеркультурних і мультикультурних компетентностей, відкриває нові перспективи для саморозвитку і самореалізації людини.

Ключевые слова: *інтеркультурная коммуникация, інтеркультурная філософія, мультикультурная компетентність, інтеркультурний діалог.*

Nataliya Radionova. Monograph review («Intercultural communication: educational measure» by Trynyak Maya).

The monograph is devoted to the intercultural communication in education research, the possibilities and tendencies of its displaying in modern socially-cultural contexts are shown. It is proved that intercultural communication in modern educational practices is conducive to creation of pre-conditions for intercultural and multicultural competences habilitation, new perspectives for human self-realization and self-creation are discovered.

Keywords: *intercultural communication, intercultural philosophy, intercultural competence, intercultural dialogue.*